

hiều tác giả

Bà Huyện Thanh Quan

Tiểu sử

Bà Huyện Thanh Quan tên thật là Nguyễn Thị Hinh, người làng Nghi Tàm, huyện Hoàn long, tỉnh Hà Đông (nay thuộc Hà Nội).

Bà là vợ ông Lưu Nghi, người làng Nguyệt Áng, huyện Thanh Trì, tỉnh Hà Đông. Lưu Nghi đỗ cử nhân năm 1821 (Minh Mệnh thứ 2), làm tri huyện Thanh Quan (nay là huyện Thái Ninh, tỉnh Thái Bình), vì vậy người ta thường gọi bà là "bà huyện Thanh Quan".

Dưới triều Tự đức, bà được mời về kinh nhậm chức Cung trung giáo tập để dạy các công chúa, cung phi. Như vậy, bà sống vào khoảng giữa hai triều Minh Mệnh-Tự Đức.

Bà còn để lại 6 bài thơ Nôm Đường luật, mô tả phong cảnh đất nước như Đèo Ngang, thành Thăng Long, chùa Trấn Bắc... biểu thị lòng yêu mến phong cảnh thiên nhiên và tâm trạng ai hoài trước sự đổi thay của thế sự.

hiều tác giả

Bà Huyện Thanh Quan

Làm "trầu"

Quan Huyện Thanh Quan đi vắng, bà Huyện thay chồng thẳng đường . Có một ông đồ Hương cống tới xin mỗ trầu để giỗ bố. Lúc bấy giờ mùa màng thất bát, Triều đình ra lệnh hạn chế mỗ trầu trong những dịp tế lễ khao vọng, để phát triển việc canh nông. Bà Huyện ngần ngừ, nhưng trước sự năn nỉ của ông Cống, và cũng cảm động trước hiếu hạnh của ông. Bà hóm hỉnh cầm bút phê vào đơn:

Người ta thì chẳng được đâu

"Ừ " thì ông Cống làm trầu thì làm.

Biết Bà Huyện dùng chữ nghĩa để lỡm mình, nhưng đã được như sở nguyện, ông Cống vui vẻ ra về.

nhieu tác giả

Bà Huyện Thanh Quan

Kẻ mai nữa già

Cũng vào một dịp ông Huyện vắng nhà. Có cô Nguyễn Thị Đào đến công đường kiện cáo vì chồng có vợ bé, nên bỏ bê nhà cửa, để cô phải phòng không gối chiếu. Cô làm đơn xin ly dị để đi lấy chồng khác. Cảm thông với nỗi khổ tâm của người phụ nữ, bà Huyện phóng khoáng phê vào đơn:

Phó cho con Nguyễn thị Đào

Nước trong leo lẻo cấm sào đợi ai

Chữ rằng "Xuân bất tái lai "

Cho về kiếm chút kẻ mai nữa già.

Sau người chồng của cô này kiện lên quan trên, nghe nói vì việc này mà ông Huyện Thanh Quan phải mất chức.

nhieu tác giả

Bà Huyện Thanh Quan

Sâm cầm

Sâm cầm là một loại chim quý. Vì chúng ăn toàn củ sen, củ ấu và tôm tép ở đầm lầy, ao hồ, nên người ta tin rằng thịt chúng rất bổ. Từ thời Vua Lê Chúa Trịnh, chúng đã len vào những bữa tiệc của vua chúa hay những nhà quyền quý ở kinh thành. Chúng lại quý ở chỗ rất hiếm, chỉ sống ở vùng ven Hồ Tây và rải rác ở thượng du.

Đến đời các vua nhà Nguyễn, lệ vua quy định: "hàng năm, mỗi giáp phải nộp năm chim sâm cầm từ bảy lạng đến một cân, béo đẹp, đến cuối tháng một phải nộp cho đủ số. Nếu nhà nào không nộp thì phải phạt vào tội trốn lệ vua, thiếu một con chim phải phạt vạ: bạc 10 nén, gà sống hiến một đôi, dây dưa thì phải đánh 100 roi trên phủ.". Dân làng Nghi Tàm năm nào cũng khốn khổ vì tiệc "tiến" sâm cầm, vì cứ phải ấu ả cãi cộ với dân các làng khác tới rình bắt sâm cầm trên địa hạt làng mình. Thậm chí ngay cả dân làng với nhau, cũng giành giật chửi rửa nhau vì từng mô

đất, vũng hồ, bãi sen, bãi ấu. Nhất là các quan lại địa phương như Tri huyện Vĩnh Tường, Quan Phủ Phụng Thiên, lại lợi dụng lệ tiến cống này mà bắt dân làng phải nộp thêm chim cho mình, lại roi vọt, hạch sách đủ điều. Lý trưởng làng Nghi Tàm đã bị đánh trăm roi vì lệ này, ông cũng là người nghĩa khí, thương dân làng, nhân chuyện này đã lặn lội vào kinh, nhờ Bà Huyện Thanh Quan dâng đơn lên vua Tự Đức, thưa việc xách nhiễu của quan trên và xin Vua bỏ cho lệ tiến cống. Bà huyện cảm động trước sự can đảm làm việc nghĩa của thầy Lý, lại thương dân làng khổ từ đời nọ sang đời kia vì điển lệ này, nên bà đã nhận đơn, và nhờ một bà Hoàng Phi đang được Vua sủng ái, nói hộ cho dân. Việc này đã thành công. vua ban chiếu chỉ tha "lệ" cống hằng năm cho dân làng. Và cả làng Nghi Tàm đã ăn mừng ba ngày liền, họp nhau cùng ghi tên Bà Huyện Thanh Quan vào Ngọc Phả ghi nhận công đức của những người có công với dân làng, cuốn Ngọc Phả mà ngay từ trang đầu đã có tên của Công chúa Từ Hoa.

Cũng có một truyền thuyết khác cho rằng chính Bà Huyện đã giúp dân làng viết đơn xin miễn lệ "tiến" sầm cầ lên vua Tự Đức, vì lúc này bà đã nghỉ hưu và về ở trong làng. Quan trên ra lệnh điều tra tìm người viết đơn. Nhưng chất ngoại của cụ Phạm Quý Thích làm tri huyện Hoàn Long đương thời, vì kính nể Bà Huyện và cũng nghĩ đến quan hệ thân tình giữa hai nhà, nên đã

cỗ ỉm chuyện này đi.